

1. Cel badań

Kultura trypolska stanowi jedno z najważniejszych i zarazem najbardziej fascynujących zagadnień w prehistorii Starego Kontynentu. Określana niekiedy jako „ostatnia wielka cywilizacja Europy”, rozwijała się pomiędzy piątym i trzecim tysiącleciem przed Chrystusem na obszarze obejmującym tereny od ujścia Dunaju aż do środkowoukraińskich lasów. Uwaga większości badaczy skupia się na analizie tej jednostki kulturowej przez pryzmat jej zaawansowanej, rolniczej gospodarki wytwórczej, kultury materialnej (m. in. atrakcyjnej wizualnie, malowanej ceramiki, licznej plastyki figuralnej, narzędzi krzemienych).

Proponowany projekt badawczy ma na celu wszechstronną analizę czynników, które doprowadziły do powstania i regulowały funkcjonowanie osad kultury trypolskiej w północnej Mołdawii. Dzięki zastosowaniu nowatorskiego podejścia teoretycznego i metodycznego, a także wszechstronnej analizy danych archiwalnych i nowych, pozyskanych na drodze badań archeologicznych możliwe będzie uzyskanie odpowiedzi na pytania dotyczące w jaki sposób należy interpretować powstanie ośrodków o charakterze protomiejskim w tak wczesnym okresie prehistorii, oraz jakie były relacje pomiędzy nimi. W dalszych konkluzjach pozwoli to na wpisanie tego fenomenu w szerszy kontekst zmian kulturowych, jakie miały miejsce w europejskiej epoce miedzi.

2. Badania podstawowe realizowane w ramach projektu

Proponowane badania w pełni wyczerpują kryterium badań podstawowych. Projekt obejmuje prace teoretyczne, analityczne i eksperymentalne, podejmowane przede wszystkim w celu zdobywania nowej wiedzy o mechanizmie zakładania i funkcjonowania wielkich osad kultury trypolskiej oraz jego interpretację. Oryginalność projektu badawczego polega na wypracowaniu i zastosowaniu interdyscyplinarnych metod badawczych, które oprócz archeologii, angażowałyby różne dyscypliny naukowe, zarówno humanistyczne, jak i ścisłe.

Przeprowadzona kwerenda biblioteczna i archiwalna, pozwoli na stworzenie bazy danych i dokładnej mapy badanego terenu przy użyciu Geograficznych Systemów Informacyjnych (GIS) (geografia analityczna). W dalszym toku prac, na podstawie zebranych informacji zastosowane zostaną procedury matematyczne, pozwalające na określenie wielkości populacji danych osad, możliwości wzajemnych interakcji pomiędzy nimi oraz ich czasowego współwystępowania (paleodemografia, paleoekonomia, modelowanie matematyczne). Szacowana wielkość tych stanowisk i ich marginalne położenie wobec głównych centrów kultury trypolskiej w regionie, czyni je niezwykle atrakcyjnym obiektem badawczym, a rezultaty badań mogą rzucić nowe światło na problem wzajemnych relacji w kontekście rozumienia centrum-peryferia (analiza przestrzenna). Konieczne jest również wytypowanie prób do dalszych badań radiowęglowych w celu określenia chronologii bezwzględnej funkcjonowania stanowisk (analizy laboratoryjne prób ¹⁴C), a zebrany materiał zabytkowy będzie poddany tradycyjnej analizie archeologicznej (analiza stylistyczno-chronologiczna). Wyniki dotychczasowych prac będą dodatkowo zweryfikowane i interpretowane za pomocą wykorzystania mechanizmu analogii wobec społeczności pierwotnych oraz procesu społeczno-regulacyjnych (etnoarcheologia, antropologia kulturowa, teoria socjologii). Dzięki temu możliwe stanie się podjęcie próby znalezienia możliwych odniesień do zagospodarowania przestrzennego samych osad, możliwości analizy ekonomii i zróżnicowania społecznego, a w dalszym etapie również ideologii społeczności trypolskich.

Finalnym zagadnieniem będzie rewaluacja zebranych danych i próba ich całościowego ujęcia w kontekście wzajemnych relacji świata trypolskiego i innych społeczności (pucharowych i badeńskich z terenów Europy środkowej).

3. Powody podjęcia proponowanej tematyki

Głównym powodem podjęcia tej tematyki jest wciąż ubogi stan wiedzy odnośnie wielkich stanowisk kultury trypolskiej. Proponowany projekt stanowi również odpowiedź na zapotrzebowanie wprowadzenia kultury trypolskiej do poszerzonej dyskusji naukowej. Dotychczas większość z przeprowadzonych badań miała charakter studiów regionalnych (głównie ukraińskich i rosyjskich), a ich wyniki praktycznie zupełnie nie były dostępne dla badaczy zachodnioeuropejskich. Zamianę tego stanu rzeczy możemy obserwować dopiero w przeciągu ostatniego dziesięciolecia, kiedy podjęto pracę w ramach międzynarodowych zespołów badawczych. Niestety ich prace, ze względu na skalę i złożoność problemów badawczych, określić można jako selektywne i niepełne. Większość badań archeologicznych skupia się bowiem na kilku najważniejszych stanowiskach. Wobec przyrastającej bazy źródłowej i najnowszych wyników badań możliwa jest próba podjęcia się analizy kontaktów (wewnątrz)trypolskich z innymi społecznościami zamieszkującymi obszary Europy środkowej (kulturą pucharów lejkowatych i kulturą badeńską) oraz określenie ich dokładnego czasu.